

Tartalom

Hogyan fejlődünk? 2. rész – Rabbi Pinchász ben Jáir és a Rámchál létrája 3

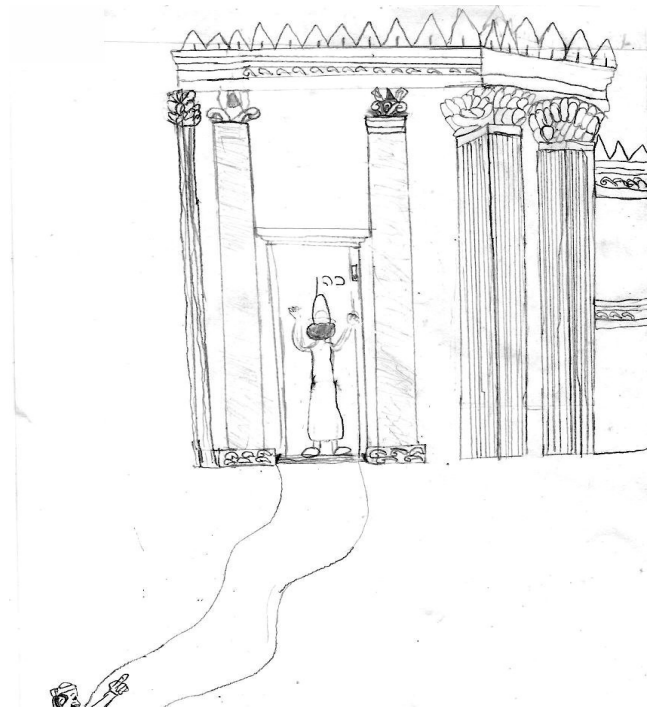
*A jámborság – többet tenni annál,
ami az embertől elvárattatik*

Újévi vigalmak helyett – Elul hónap hangulatáról 5

*Komolyság és lelki önvizsgálat –miért köszöntik
a zsidók ennyire másképpen az újévet?*

Rámchál – kabbalista, filozófus, a személyiségfejlődés mestere 7

*A 18. század végén élt kabbalista, aki a
legalapvetőbb témákban is tudott újat mutatni*

Rajz: Farnadi-Jeruzsálemi Temima. Köszönjük!!

Impresszum

Az *omek* szó jelentése: *mélység*. Az orti.hu célja a hagyományos zsidó értékek, autentikus tórai tanítások megjelenítése közérthető, modern formában. Elgondolkodtató, inspiráló, a tórai és rabbinikus irodalomból építkező témák, üzenetek, napjaink számára.

Írta és szerkesztette: Szántó-Várnagy Binjomin, a Bét Jehuda közösség rabbija (Budapest, 1084 Scheiber Sándor utca 2.).

Megjelenik 100 példányban.

Kapcsolat, feliratkozás, jó tanácsok vagy önkéntes segítség felajánlása: ortimagazin@gmail.com.

Gondolatok a hetiszakaszból

„Ha eltűnik előled egy dolog az ítéletben [...], vitás ügy a kapuidban, kelj fel, és menj fel arra a helyre, amit választ Örökkévaló Istened.” (Mózes 5., 17:8)

Ez a törvény is Jeruzsálem fontosságáról szól, akárcsak megannyi más, az előző hetiszakasza óta. Jeruzsálem a Tórában **„az a hely, amit választ Örökkévaló Istened”**.

Ha valamilyen döntés ügyében elbizonytalanodunk, akkor is Jeruzsálembe kell felmenünk. Jeruzsálembe mindig „felfelé” megyünk, még akkor is, ha például a svájci hegyekben lakunk – természetesen nem fizikai, hanem spirituális értelemben.

A **Chátám Szofer** alapvető üzenetet olvas ki e sorokból: amikor valamit nem értünk, nem tudunk, erős kérdéseink és kétségeink merülnek fel, olyankor kétféle út áll előttünk. Vannak emberek, akiket a (főként hitbéli, világlátást érintő) kérdések elbizonytalanítanak. Csökkenti a hitüket és a lelkesedésüket.

Ebből a mondatból azonban egy másik út rajzolódik ki előttünk. Ha elbizonytalanodsz, „*kelj fel, és menj fel*”. Ugyanaz a kérdés, ami lelki erőnk csökkentéséhez is vezethetne, a megerősödés forrásává is válhat – azaz éppen ellenkező hatást válthat ki! Ez az út a Tóra útja, mert amikor a Tóra tanulmányozása során felmerül egy kérdés, általában azzal kezdődik az igazi öröm, kutatás és felfedezés egyedülálló élménye.

„Ki az az ember, aki fél, és gyenge a szíve? Menjen, és térjen vissza otthonába, és ne olvassza meg testvére szíveit is úgy, ahogyan a sajátját.” (Mózes 5., 20:8)

Talán a Tóra egyik legmegragadóbb, legképszerűbb törvénye ez, ami a háborúba vonuló nép „lebeszélését” írja le. Ahelyett, hogy népszerűsítsen a katonaeletet, hogy minél többen harcoljanak hazánk védelméért, inkább megpróbálunk minél több embert meggyőzni arról, hogy forduljon vissza. Így csak a legalkalmasabbak fognak részt venni a csatában.

Először azokat küldjük haza, akinek új háza, szőlőse vagy felesége van, amit még nem „avatott fel”, nem használt először.

Rásbám magyarázata szerint ennek pszichológiai oka van: ha az embert pont akkor hívják be a háborúba, amikor még az új tárgyát nem tudta kihasználni, óhatatlanul is elkezdhet azon aggódni, hogy talán nem méltó az új szerzeményére, és úgy van „elrendelve”, hogy ebben a háborúból ő nem térhet vissza élve.

Ez az aggodalom azután egyrészt önbeteljesítő jóslattá, másrészt a társaságban is ragályos félelemmé, negatív hangulattá válhat. Utána pedig mindenki mást is hazaküldenek, aki fél.

Rabbi Cháim Smuelevitz (1902-1979) szerint ez nemcsak a háborúban érvényes, hanem bármilyen társaságban. Ha az ember belül bizonytalanságot, „*a szív puhaságát*” érzi, akkor ezt az érzését, ha csak lehet, ne ossza meg másokkal.

Mindenkinek szüksége van a bátorító, erősítő szavakra, melyeknek felbecsülhetetlen értéke van. Azonban az ellenkezője, a félelem és bizonytalanság gerjesztése szintén „ragadós”. Sokszor nem érezzük azt, hogy szavainknak mekkora hatása lehet a környezetünkre, akár pozitív, akár negatív irányba.

Ezért hangsúlyozza a Tóra azt, hogy akinek „*gyenge a szíve*”, az meg tudja „*olvasztani a testvére szíveit, úgy, ahogyan a sajátját*”.

Szántó-Várnagy Binjomin

Hogyan fejlődünk? 2. rész – Rabbi Pinchász ben Jáír és a Rámchál létrája

A legutóbbi alkalommal elkezdtek tanulmányozni Pinchász ben Jáír rabbi „létráját”, melyet már a Talmud is ír (Ávodá Zará 20b), valamint a 18. században írt Meszilát Jesárim is használ, elemez és részletez.

Ez az egyik legelterjedtebb, gyakorlatias útmutató, melyet a zsidó bölcsek az évszázadok során szerkesztettek és a személyiségfejlődést segíti.

A létra lépcsőfokai a következők:

1. Tóratanulás
2. Éberség, tudatosság [*zehirut*]
3. Igyekezet, motiváció [*zerizut*]
4. Tisztaság 1. [*nekiut*]
5. Önmegtartóztatás [*prisut*]
6. Tisztaság 2. [*táhárá*]
7. Jámborság [*chászidut*]
8. Szerénység [*ánává*]
9. Bűntől való félelem [*jirát chét*]
10. Szentség [*kedusá*]
11. Isteni inspiráció [*ruách hákodes*]
12. Halottak feltámasztása [*techiját hámétim*]

Ezen a létrán a legutóbbi alkalommal az 1. szinttől a 6. szint megértéséig jutottunk el. A továbbiakban a folytatást tekintjük át.

„Távolodj el a rossztól” – a jámbor ember túlmegy a határokon

A 7. szint a jámborság [*chászidut*]. Ennek eredete a héber *cheszed*, vagyis jócselekedet, jótétemény szó, melyet az adakozásra is használunk¹.

A héberben kétféle kifejezést használunk a jó emberre: *cádik* és *chászid*. A különbséget e kettő között a *Meszilát Jesárim* (és még sok más korai bölcse) úgy definiálja, hogy a *cádik* az, aki mindent megtesz úgy, ahogyan kell, míg a *chászid* az, aki ennél is többet tesz.

Nem azért vagyunk a világon, hogy a szükséges „alapszintet” elérjük, hanem azért, hogy fejlődjünk.

Ehhez némileg hasonló gondolat: nem az a célunk, hogy ne kövessünk el bűnöket, hanem hogy magasabb szintre jussunk, és olyan kiemelkedő teljesítményt nyújtsunk, amire – adottságainknál és különleges helyzetünknel fogva – csak mi vagyunk képesek.

Ezt a gondolatot tükrözi, hogy a fent felsorolt 12 szintből 2-2 pár képezhető: az éberség-igyekezet páros (2-3.) a *cádik* számára és az önmegtartóztatás-jámborság páros (5-7.) a *chászid* számára. Ezen párok közül az első képviseli a rossztól való eltávolodást, a második a jó megcselekvését, ahogyan írva van:

„Távolodj el a rossztól [*szur mérá*] és cselekedj jót [*ászé tov*]!” (Zsoltárok 34:15)

A *cádik* eltávolodik attól, ami tilos (*zehirut* / éberség), és megcselekszi azt, amit kell (*zerizut* / igyekezet). Ezzel szemben a *chászid* attól távolodik el, ami ugyan nem tilos, de vezethet tilalomhoz (*prisut* / önmegtartóztatás). És azt cselekszi meg, amit ugyan nem kötelező, viszont tudja, hogy helyes és jó az Örökkévaló szemében (*chászidut* / jámborság).

1 Nem tévesztendő össze a Báál Sém Tov (1698-1760) által alapított haszidizmus mozgalommal. A Báál Sém Tov Rámchál (1707-1746) kortársa volt, feltehetően nem ismerték egymás munkásságát, a földrajzi távolság miatt.

Az eredményeket az alábbi táblázatban foglalhatjuk össze:

	Eltávolodás a rossztól	Jót cselekedni
Cádik (igaz – megteszi, amit kell)	Éberség [zehirut]	Igyekezet [zerizut]
Chászid (jámbor – többet tesz meg a szükségesnél)	Önmegtartóztatás [prisut]	Jámhorság [chászidut]

Háromféle félelem – a legalacsonyabbtól a legmagasabbig

Valójában az egész lépcső célja az, hogy a *chászidut*, azaz a jámborság felé vezessen. Ennek fényében meglepő lehet, hogy már a 7. lépcsőfokon elérjük. Akkor mire való a 8-12. lépcsőfok?

A jámborságból fakadó egyéb magas szintek, további elérhető eredmények alapja a cselekedet, a jámborság gyakorlása. Ez vezeti az embert tovább. Először a szerénységhez (8. szint), mert az igazi szerénység az, amikor az embernek van mire szerénynek lennie. Ha úgy is képes alázatos maradni és nem felfuvalkodni, amikor amúgy lenne mire.

A következő szint a bűntől való félelem (9. szint). Háromféle félelmet különböztet meg a *Meszilát Jesárim*. A legegyszerűbb a büntetéstől való félelem. Ez minden ember természetes része, egyáltalán nem is része a létrának. Ennél magasabb a nagyságtól való félelem [jirát háromemut].

Ez az, amit az ember akkor érez, amikor a Teremtő Nagyságával találkozik, azt egy-egy megvilágosodott pillanatában tisztán megéli, átéli.

Erről számolnak be azok, akiknek halálközeli élményük volt, és átérték, hogy megálltak a Mennyei Ítélszék előtt.

Aki az imáját magas szintre képes fejleszteni, és megélni azt, hogy már ezen a világon is a Teremtőhöz szól, az ima közben is érezheti.

Még ennél is magasabb szintű a bűntől való félelem [jirát chét]. Ez is egyfajta nagyságtól való félelem, ami nem a büntetésre fókuszál, hanem állandóan azt érzi, hogy a Teremtő előtt áll. Azért nagyobb, mert nemcsak az ima idejében érvényes, hanem minden időben. Annak az embernek a sajátja, akinek sikerült állandósítania az életében a Teremtő Jelenlétének érzését.

Már csak emiatt is fontos ezen fogalmak világos tisztázása, mert a bűntől ill. büntetéstől való félelem csak nevében hasonlít, szintjében azonban az előbbi különlegesen magas és csak kevesek számára elérhető, az utóbbi szinte minden ember sajátja, mindenféle erőfeszítés nélkül is.

A kitartó, igaz ember mennyei ajándékai

A szentség [kedusá] az utolsó szint (10. szint), melynek a *Meszilát Jesárim* külön fejezetet szentel. Az ezt követő két szintet (isteni inspiráció és halottak feltámasztása) ennek részeként említi meg. Közös ebben a három szintben, és megkülönbözteti minden korábbi szinttől, hogy ezek már nem az ember saját „eredményei”, hanem mennyei „ajándékok”.

Az az ember érdemelheti ki ezeket, aki következetesen és kitartóan dolgozik a saját spirituális fejlődésén.

Akkor érdemesíti a Teremtő az embert ezekkel, amikor elérkezettnek látja az idejét.

Az igyekezet, például, egyszerűen gyakorolható: pattanj ki az ágyból, kezdj el dolgozni. Vagy az önmegtartóztatás: igyál kevesebb alkoholt, kávé, stb. A szentséget azonban azért kapja meg az ember, ha minden mást már ő maga megtett.

Az isteni inspiráció [*ruách hákodes, vagy Szent Szellem*] (11. szint) nem más, mint egyfajta „kis prófécia”. A próféták korának befejeztével az Örökkévaló nem ad többé próféciát az embereknek.

A prófécia olyan mély megértés, betekintés az Örökkévaló nagyságába, és abba, ahogyan irányítja, vezeti a világot, amely az ember egészét megrázza. Ezért írja a Tóra, hogy Mózes volt az egyetlen olyan próféta, aki képes volt ezt a magas szintű élményt ébren is megtapasztalni (*ld. Mózes 4., 12:6-7*).

Ezzel szemben az isteni inspiráció bárki számára megtapasztalható, akit a Teremtő érdemesnek talál arra, hogy egyetlen pontot, egyetlen mély isteni igazságot feltárjon előtte.

Ezek jellemzően olyan dolgok, amiket szavakkal mindnyájan mondunk és tudunk (pl. „a jócselekedeteink jutalmat érdemelnek”, „embertársaink tiszteletére vigyáznunk kell”), azonban aki isteni inspirációt kap, az ennél sokkal mélyebb, átélhető megértést kap belőle – egyfajta megvilágosodás-élményt és tisztaságot (*Derech Hásém 3:3 alapján*).

Hasonlóan, a halottak feltámasztása (12. szint) nem egyfajta „csodatételi képesség”, hanem egy annyira közeli kapcsolat a Teremtővel, hogy ha az illető imájában azt kéri, hogy az Örökkévaló keltsen életre valakit, aki már meghalt, akkor az Örökkévaló hallgatni fog az ő szavára (*ld. Királyok 2., 4:32-35*).

AKTUÁLIS

Újévi vigalmak helyett – Elul hónap hangulatáról

Elul hónap, a zsidó évkör utolsó hónapja köszönt ránk a mai napon.

Ezt a hónapot a lelki megtisztulás, felkészülés jellemzi, mellyel az új évet fogadni szeretnénk. Érdemeket szerzünk, hogy ezáltal is érdemesüljünk egy „jó új évre” [*sáná tová*].

Míg nem zsidó polgártársaink „boldog új évet” kívánnak egymásnak, addig mi „jó új évet” kívánunk.

De miért is pontosan? Vajon mi nem akarunk boldogak lenni az új évben?

Szintén szembetűnő különbség, hogy míg a nem zsidók új évének fő jellemzője az önfeledt, örömteli vigadozás, addig a zsidó új év fő jellemzője az önvizsgálat, bűnbánat, megtérés súlyos gondolatai.

Mi lehet a magyarázata ennek a látszólag indokolatlan „letargiának”?

Újévi „életbiztosítás”

A Tóra szerint az új év nem más, mint a világ teremtésének évfordulója. Ez az a nap, amikor a Teremtő számvetést tart az egész világ ez éves eredményeiről, és ez alapján döntést hoz arról, hogy a következő évben kinek milyen jó és rossz dolgokat ítél meg.

A Jeruzsálemi Talmud (*Ros Hásáná 1:3*) magyarázata szerint a zsidó nép dicséretére válik, hogy mindennek ellenére az új évet mégiscsak örömnapként, ünnepnapként üljük meg. Hiszen ha egy embert beidéznek a bíróságba, akkor retteg és gyászol – mi viszont az új év napjaiban felöltjük a legszebb ruhánkat, és ünnepélyes lakomákat tartunk.

Ha azonban őszintén keressük a választ a fenti kérdésekre, akkor a Tur válasza után sincsen megnyugvásunk.

Hiszen még mindig nem törvényszerű az, hogy miért kell annyira rettegnünk az újévi ítélet napjától? Láthatjuk, tapasztalhatjuk, hogy az esetek túlnyomó többségében nem halunk meg. Ha egy ember például 70 évet él, akkor 69 újéve volt, amikor a Teremtő az Élet Könyvébe írta őt be.

Ha számolhatunk az átlagos várható élettartammal, akkor életünk jó néhány évtizedén keresztül, látszólag nincsen semmiféle okunk a félelemre.

Az is kérdés, hogy miért az ítélet negatív részére osszpontosítunk? Hiszen ha év végi számvetést tartunk – ami egyébként is egy nagyon jó ötlet –, akkor láthatjuk, hogy mennyi minden érdekes, fontos és jó dolgot adott nekünk a Teremtő a mögöttünk álló évre.

Miért nem gondolunk inkább arra az új év közeledtével, hogy mennyi jó dolgot fog nekünk ítélni az Örökkévaló a következő évre?

Ha a Jeruzsálemi Talmud fent írt logikáját végig követnénk, és nem állnánk meg a gondolatmenetben félúton, akkor látszólag pontosan ez az, amit tennünk kellene.

A kezdetekig – és tovább

A válaszhoz vissza kell kicsit mennünk az időben – egészen a világ teremtéséig. Éppen nagyjából egy évvel ezelőtt tanultuk a teremtés nagy paradoxonáról, hogy vajon a világ az adni akarás, szeretet [*cheszed*] motivációjából teremtette meg a világot az Örökkévaló, vagy az ítékezés tulajdonságával.

Erre a paradoxonra azt a választ találtuk, hogy a cél valójában az adás, de ahhoz, hogy az

adás tökéletes legyen, szükséges az ítékezés, mert egy olyan világ, ami a szigorú törvény szerint működik, a leginkább hibátlan, és az eszerint viselkedő teremtményeknek jár a lehető legtökéletesebb jutalom.

Bölcseink elárulják, hogy az emberiség képtelen arra, hogy ilyen magas szintű elvárásoknak megfeleljen, ezért a Teremtő ezt a világot nem kizárólag az ítékezés tulajdonságával teremtette, hanem az irgalmasság tulajdonságát is hozzákapcsolta (*Berésit Rábá 12*).

Elul hónapban azonban, a zsidó évkör szerint, még a Teremtés pillanata előtt vagyunk. Hiszen csak a következő hónapban köszönt ránk az új év, a Teremtés évfordulója.

Ezért ilyenkor még minden az eredeti, a tökéletes terv szerint működik: mintegy reménykedünk abban, hogy egy ideális, törvény és ítélet szerinti, tökéletes világban is tudunk létezni.

Tudjuk, hogy a szigorú ítékezés tulajdonsága alapján érhetőek el a legmagasabb szintek. És mi a következő évet pontosan ezzel szeretnénk előkészíteni.

Teher alatt nő a pálma. Ezért töltjük ezt az időszakot a komoly önvizsgálat súlyosabb hangulatában.

De mindeközben szívünk mélyén tudjuk, hogy a Teremtő valóságos szándéka mindezzel nem az, hogy megvádoljon minket a téves döntéseinkért. Hanem az, hogy **a lehető legtöbbet hozza ki belőlünk**, hogy a lehető legjobb évet ítélhesse nekünk, a legtöbb értékes, lelki ajándékkal, amit csak el tudunk képzelni.

Jó felkészülést és tartalmas új évet kívánok minden kedves olvasó számára!

2021. augusztus 8.

Rámchál – kabbalista, filozófus, a személyiségfejlődés mestere

Rámchál, azaz Mose Cháim Luzzato rabbi (1707-1746) elsősorban a Meszilát Jesárim és Derech Hásém című könyvek szerzőjeként ismert. Ez a két műve mára a zsidó filozófia és etika két klasszikus alapművévé vált a zsidóság igen széles rétegeiben.

Szinte minden műve a kabbalában gyökerezik. Negyedik generációs tanítványa az Árizálnak (Jichák Luria Askenázi rabbi, 1534-1572), aki a kabbala megértésében, terjesztésében kiemelkedő mérföldkő volt a rabbinikus irodalomban.

Rámchál különlegesen termékeny szerző volt.

Aki látta, hogy hogyan írt, nem akart hinni a szemének: elképesztő gyorsasággal írt olyan mély tanításokat, melyet az egyszerű emberek elolvasni, megérteni is nehezebbre esett volna ennyi idő alatt.

Legtöbb műve sajnos a sabbataianus mozgalommal kapcsolatos vita áldozatává vált. Sáb-táj Cvi, az álmessias és követői számos bajt okoztak a hagyományos zsidóságnak.

Mivel ők is a kabbalára alapozták a meggyőződésüket, a hozzájuk fűződő vallási konfliktus után számos vallási vezető gyanakvással tekintett más kabbalistákra – így Rámchálra is. Azzal vádolták meg – persze alaptalanul –, hogy titkon ő is Sáb-táj Cvi követője, ezért könyveinek többségét elégették.

Így is komoly könyvtárat és szellemi örökséget hagyott ránk (noha kevesebb mint 40 évet élt). Csak a Wikipédia sorol fel 42 művet, mint egy válogatást Rámchál legfőbb megmaradt írásaiból.

Rámchál kabbalájának, tanításainak emlékét ma külön intézet (*Máchon Rámchál*, Jeruzsálem, *ramhal.com*) gondozza. Az intézet rendszeresen publikál könyveket és videókat.

A kezdő tanuló számára legfontosabb két műve a fentebb is említett *Derech Hásém* és *Meszilát Jesárim* (egyszerű, hangoskönyv-jellegű fordításuk elérhető a *binjamin.hu* oldalon).

A *Derech Hásém* [*Az Örökkévaló útja*] célja: a zsidó élet alapfogalmait rendszerezett módon definiálni (ki a Teremtő, mi a világ, mi az élet célja, mi az ember szerepe, miért vannak angyalok, stb.). A zsidó filozófiának és világlátásnak legalapvetőbb kérdéseivel foglalkozik a lehető legegyszerűbb nyelvezeten.

A *Meszilát Jesárim* [*Az egyenesek útvonala*] (melyet az utóbbi időben a Bét Jehuda online tanulásain egyre többet forgattunk) a személyiségfejlődés, muszár egyik legnépszerűbb műve. Fokozatos fejlődési lépcsőt ír le, melyet bárki haszonnal forgathat, függetlenül attól, hogy éppen milyen szinten van a lelki életben.

Jelentős és kezdők számára is hasznos mű még a *Dáát Tevunot* [*Értő tudat*], melynek célja a zsidó filozófia, világlátás legfőbb elemeinek megértésének elmélyítése: teremtés, gondviselés, lélek, szenvedés, megváltás.

Kedves Közösség,

Péntek este köszönt ránk Softim hetiszakaszainak szombatja.

A *Softim* szó jelentése: bírák – mivel az első parancs, amit ezen a héten kapunk a bírák állításának kötelessége. Nem sokkal később a Tóra a király állítását is parancsba adja.

Érdekesség: Sámuel könyvében éppen arról olvasunk, hogy Sámuel volt az utolsó bírá, aki a zsidó népet vezette, és ő kente fel Sault, az első királyt is. Így a bírákat királyok követték – úgy a Tóra szövegében, ahogyan a későbbi történelem lapjain is.

Továbbá: a Tanach könyveiben is a Bírák könyvét nem sokkal követi a Királyok 1., majd 2. könyve.

Az elmúlt hétfőn (Áv 27-én) volt **Jochánán ben Joszéf** (Gémesi Gyula) 33. jorcájtja. Ennek alkalmából kívánunk *cháim áruchim*-ot [*hosszú életet*] fiának, Gábornak, aki közösségünk fontos tagja és aktív segítője!

Időpontok Budapesten:

Gyertyagyújtás péntek este: 19:33-ig (legkorábbi időpont 18:22).

Szombat kimenetele este: 20:40.

A zsinagógában péntek este 17:30-tól tanulunk, 18:00-tól imádkozunk.

FIGYELEM: ezen a héten ismét fél órával korábban – a „téli” időpontban kezdjük a péntek esti tanulást és imát!

A *Smá Jiszráelt* olvassuk el otthon mind a péntek esti ima után (legkorábban 20:42-kor), mind a szombat reggeli ima előtt (legkésőbb 9:15-ig).

Gut Sábesz, Sábát Sálom!

Az OMEK MAGAZIN II. évfolyam 13. száma

Cvi ben Simon

emlékére szentelt adománynak köszönhetően jelenhetett meg.

Legyen a tanulásunk, inspirációnk a lelkének felemelkedésére!

Eckstein Ármin (Cvi ben Simon) 1869. december 28-án született Szielnic településen (Liptó vármegye, ma *Liptovská Sielnica*, Szlovákia)

Eckstein Simon és Singer Terézia Netti (zsidó nevén: Eszter Etel) gyermekeként.

1925. augusztus 15-én (Áv 22.) hunyt el a Gömör vármegyei Putnokon, ott is nyugszik.